

Učinak članstva u Europskoj uniji na izravne strane investicije u Hrvatskoj

Krapljanov, Mare

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:097187>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-14**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij politologije

Mare Krapljanov

Učinak članstva u Europskoj uniji na izravne strane investicije u Hrvatskoj

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Učinak članstva u Europskoj uniji na izravne strane investicije u Hrvatskoj

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Josip Lučev

Studentica: Mare Krapljanov

Zagreb, rujan, 2024

Izjava o originalnosti

Izjavljujem da sam diplomski rad *Učinak članstva u Europskoj uniji na izravne strane investicije u Hrvatskoj*, koji sam predala na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Josipu Lučevu, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštovala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Mare Krapljanov.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Pregled literature.....	3
2. Analiza.....	7
2.1. Metodologija.....	7
2.2. Okvir i dizajn istraživanja.....	8
2.3. Analiza podataka.....	11
2.4. Rezultati.....	22
2.5. Primjeri izravnih stranih investicija.....	30
2.6. Utjecaj kriza na izravne strane investicije.....	33
3. Zaključak.....	35
3.1. Popis literature.....	38

Popis ilustracija

Figure 1 FDI prikazan u % BDP.-a	13
Figure 2 FDI iskazan u američkim \$	15
Figure 3 Zemlje koje najviše ulažu u Hrvatsku	16
Figure 4 BDP per capita, iskazan u američkim \$	17
Figure 5 Stopa rasta BDP-a, iskazano u %	18
Figure 6 FDI, iskazani u % od BDP-a, usporedba Hrvatske i Slovenija	19
Tablica 1. Makroekonomski indikatori Republike Hrvatske	20

1. Uvod

Investicije predstavljaju ključni korak za izgradnju financijske sigurnosti, pružajući priliku za rast i ostvarivanje dugoročnih ciljeva države. Izravne strane investicije igraju posebno važnu ulogu u globalnom kontekstu. Po Organizaciji za gospodarsku suradnju i razvoj, engleski puni naziv Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), izravne strane investicije definirane su kao prekogranične investicije u kojima investitor rezident jedne zemlje i jednog gospodarstva uspostavlja određeni utjecaj na poduzeće u drugoj zemlji (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024). Utjecaj od barem 10 % smatra se izravnom stranom investicijom dok se manji postotak navodi kao portfolio investicija.

Strane izravne investicije, u daljnjem tekstu FDI, Foreign Direct Investments, predstavljaju ulaganje sredstava iz inozemstva u drugu državu s ciljem otvaranja novih poslova, poticanja razvoja tehnologije, povećanja izvoza i povećanja produktivnosti. Od stjecanja neovisnosti 1991. godine, u Hrvatsku su počele pristizati strane izravne investicije i od tada igraju važnu ulogu u razvoju hrvatskog gospodarstva koje se otvara k inozemnom. Priljev inozemnog kapitala može se klasificirati u tri osnovna oblika: izravne strane investicije, portfelj investicije te ostale inozemne investicije (Buterin, 2021). Uzevši u obzir definiciju Međunarodnog monetarnog fonda, izravne strane investicije (foreign direct investments – FDI) su međunarodne investicije kojima nerezident stječe 10 % ili više vlasničkog udjela gospodarskog subjekta rezidenta. Daljnji se rad bavi izravnim stranim investicijama u Hrvatskoj u posljednjih trideset godina s posebnim naglaskom na period prije i poslije ulaska u Europsku uniju 2013. godine. Stjecanjem neovisnosti, Hrvatska se kroz dugi niz godina razvijala, a jedan od pokazatelja jest članstvo u Europskoj uniji. No nameće se pitanje, iako Hrvatska jest ostvarila više razvojnih ciljeva, zadovoljava li se Hrvatska trenutnom razinom uspješnosti izravnih investicija? Glavno istraživačko pitanje jest pitanje uspješnosti privlačenja izravnih stranih investicija no s obzirom da ne postoji strategija koja je za cilj određivanja uspješnosti postavila specifično mjerilo, odgovor može varirati. Hrvatska se može pohvaliti brojnim stranim ulaganjima no u nastavku je provedena analiza je li Hrvatska uspješno privukla izravne strane investicije u posljednja tri desetljeća.

Izravne strane investicije jesu samo jedne od faktora pomoću kojeg bi razvoj trebao biti vidljiv, s obzirom na jednostavnije i transparentnije transakcije. Namjera istraživanja jest ukazati na važnost investicija, a za malu zemlju kao što je Hrvatska, posebne su izravne strane investicije kao izvor kapitala stranih investitora koji ulaganjem razvijaju Hrvatska poduzeća, tehnologiju, industriju i stručnost i obrazovanje radne snage. Uz navedeno, cilj i svrha rada jest opisati važnost investicija i korisnost istoga te otkriti koliko je zapravo Hrvatska uspjela privući ulaganja te ima li pogodnu investicijsku klimu za isto. Golemi pozitivan utjecaj je vidljiv iz svake izravne investicije, no nameće se pitanje je li Hrvatska iskoristila svoj puni potencijal u privlačenju istoga ili još nije.

Doprinos rada jest ukazati na prednosti ulaska u Europsku uniju, ukazati na razvoj kojeg je Hrvatske iskoristila u tom periodu te zaključno ukazati na privlačnost Hrvatske kao države atraktivne za strane investitore. Glavni doprinos rada leži u odgovoru na istraživačko pitanje koji će dati odgovor na to je li Hrvatska dovoljno prosperirala kroz izravne strane investicije ili nije. Očekujem negativne rezultate na svoje istraživačko pitanje jer je moja pretpostavka to jest hipoteza da se Hrvatska pozitivno razvija od 2013., gledajući rast BDP-a, međutim uzevši u obzir kontekst u kojem su se strana ulaganja odvijala ranije, smatram da je Hrvatska nedovoljno uspješna u privlačenju. Međutim postoji još puno mogućnosti koje je Hrvatska zasigurno mogla iskoristiti, a nije ispunila puni potencijal. Zbog navedenog, očekujem da istraživanje može ići u više smjerova.

Rad je podijeljen u nekoliko dijelova. Počevši s uvodom, nastavno na pregled literature, pristup istraživanju je objašnjen kroz poglavlje metodologije i okvira i dizajna istraživanja. Nakon navedenog rad se nastavlja kroz analizu i raspravu kroz kojeg su objašnjeni glavni segmenti investiranja. Nakon čega slijedi poglavlje o primjerima izravnih stranih investicija, utjecaju kriza na investicije te zaključak i pregled literature.

1.1. Pregled literature

Dosadašnja literatura usmjerena je k izravnim stranim investicijama najviše u pogledu turizma od osamostaljenja Hrvatske što nije dostatno za uvid u cjelovitu sliku. Većina dosadašnjih istraživanja pristupila je izravnim stranim investicijama kao sporednom faktoru o tematici kao što je ekonomski razvoj postsocijalističkih zemalja. Nakon ulaska u Europsku uniju, nije u potpunosti napravljeno komparativno istraživanja perioda prije ulaska te nakon ulaska Hrvatske u EU. Tema istraživanja je važna zbog nedostatka istoga u postojećoj literaturi.

Autori Arčabić, Globan i Raguž u svojem su članku “Odnos između burze i izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj: dokazi iz VAR i kointegracijske analize” istraživali utjecaj burze i FDI u kojem je dokazano da izravne strane investicije to jest njihov rast pozitivno utječe na tržište dionica, što čini i tržište dionica jednom od najvažnijih odrednica izravnih stranih investicija. Tržište dionica i jest jedno od najvećeg tržišta FDI koje posebno privlači investitore.

Autorica Bilas u članku “Odnos izravnih stranih ulaganja i gospodarskog rasta u Hrvatskoj” ispituje odnos FDI i realnog rasta BDP-a u Hrvatskoj, kada je dokazano da dugoročno nema direktne korelacije na realni rast BDP-a. Naravno da utječe na BDP no zbog manjih priljeva FDI, učinak nije toliko značajan u odnosu na godišnji rast BDP-a.

Buterin u članku “Institucionalno okruženje i FDI u kontekstu pandemije COVID-19- slučaj Republike Hrvatske” istražuje razinu institucionalnog razvoja u RH u kontekstu privlačenja FDI i učinka na budući gospodarski rast. Hrvatska je po stupnju institucionalnog razvoja ispod prosječna, što joj daje puno potrebnog prostora za napredak kako bi se potaknula pozitivna investicijska klima.

Bekić i Karanić u članku “Prijenos tehnologije, FDI i gospodarski rast u tranzicijskim zemljama EU i Republici Hrvatskoj” iz 2014., istražuju utjecaj izravnih stranih ulaganja i faktora prijenosa tehnologije i konkurentnosti na gospodarski rast tranzicijskih zemalja među kojima je i Hrvatska. Članak je doprinio dokazom da izravne strane investicije pozitivno utječu na proračun države, na

razinu znanja i vještine te povećavaju konkurentnost zemlje primateljice.

Buterin i Blečić u članku “Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku” iz 2013. ukazuju na važnost reforme politike ulaganja i zakonskih odredbi to jest cijelog institucionalnog okvira u Hrvatskoj. Članak ukazuje na važnosti institucionalne reforme te koliko iste mogu pospješiti priljev FDI, ili stvoriti prepreke istome.

Derado je kroz članak “Faktori izravnih stranih ulaganja u tranzicijskim zemljama i procjena potencijalne razine izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj” iz 2013. godine istražio je koji su faktori koji utječu na investicijsku klimu te koliki Hrvatska zapravo ima potencijal za daljni rast i privlačenje FDI.

Ivanović člankom iz 2015. “Utjecaj izravnih stranih ulaganja (FDI) na domaća ulaganja u Republici Hrvatskoj“, utvrđuje koliko utjecaj neto priljeva stranog kapitala utječe na domaća ulaganja, sve s ciljem analize osjetljivosti i učinkovitosti domaćih ulaganja.

Ivanović, Baresa i Bogdan člankom iz 2011, “Utjecaj FDI na turizam u Hrvatskoj” istražena je korelacija FDI i gospodarskog rasta, rast BDP-a, te turizma u Hrvatskoj kao jednog od najvećeg sektora, uzevši u obzir dobit i njegov utjecaj na BDP.

Jurčić, Franc i Barišić u članku “Utjecaj institucionalne kvalitete na priljev izravnih stranih investicija” iz 2020. godine ukazuje na važnost institucionalnih odrednica koje mogu utjecati na priljev FDI međutim brojni su faktori važni za isto, od kojih je prioritetniji BDP države primateljice. Vidno je institucionalni okvir važan kako bi pojednostavio cijeli investicijski proces te na taj način potaknuo investicijsku klimu određene zemlje.

Člankom iz 2021. godine, autori Vujanović, Stojčić, Hashi, “Preljevanje izravnih stranih ulaganja i produktivnost kompanija tijekom krize: Empirijski dokazi iz tranzicijskih gospodarstava” ističu važnost povjerenja investitora to jest mana Hrvatske kao što su nepovjerenje zbog birokracije, pretjerano oslanjanje na turizam te rigorozne kreditne politike kao prepreke za uspješno privlačenje FDI.

Autori Tica, Globan i Levaj, objavili su 2021., “Izravne strane investicije u Hrvatskoj” kao poglavlje u knjizi “FDI u post-Jugoslaviji” jedno je od najcjelovitijih izvora o temi. Uzet je najveći vremenski period, te je pristup izrazito kvalitetan zbog iscrpnosti tematike. Uz Hrvatsku, istraživane su i ostale zemlje Jugoslavije, zbog čega je bitan i povijesni kontekst svake države, s obzirom na razliku u odcijepljenju te naknadno na tranziciju i demokratizaciju svake zemlje. Stoga i je u radu uzeta Slovenija, kao zemlja za komparaciju, koja nije imala rat kakvog je imala Hrvatska, zbog čega je ranije pristupila EU po kojem se primjeru kretala i Hrvatska. Autori su istaknuli važne odrednice.

Autori Pečarić, Kusanovič, Jakovac, člankom su iz 2021., “Faktori FDI u sektornim strukturama u zemljama centralne i istočnih država EU članica”, dokazali da prirast izravnih stranih ulaganja u sektor usluga pozitivno djeluje na kreditno tržište zemlje primateljice. Navedeno je koristilo radu, jer brojni faktori utječu na razinu privlačenja FDI od koje su financijske stavke, kao što su porezi i kreditno tržište jedno od ključnih za investitora pri odabiru zemlje u koju će investirati.

Autori Perić, Radić, 2015. godine objavili su članak “Produktivnost turizma i strana ulaganja u turizmu u Hrvatskoj”. Članak otkriva korelaciju dvije varijable, turizma kao jednog od glavnog aspekta prihoda u Hrvatskoj te FDI. Utvrđena je međusobna korelacija, turizam je relativno ovisan o izravnim stranim investicijama.

Perić, Radić, člankom su iz 2016., ”Hipoteza rasta turizma vođenog stranim stranim ulaganjima: Empirijski dokazi iz hrvatskog turizma”, dokazali da FDI ima pozitivan utjecaj na turizam i produktivnost istoga no također jest naglašena opasnost od pretjeranog iskorištavanja istoga kao resursa koji prekomjerno puni državni proračun, izrazito neodrživo.

Autori Sohinger i Horvatin, člankom objavljenim 2005., “Izravna strana ulaganja i konkurentnost u tranzicijskim gospodarstvima: slučaj Hrvatske”, ukazali su da Hrvatska kao tranzicijska zemlja nije razvila zadovoljavajući stupanj konkurentnosti te su najveći razlog visoki troškovi proizvodnje, niska domaća konkurencija te niska ulaganja u istraživanje i razvoj.

Autori Škare, Franc-Dabrowska, Cvek, 2020. godine objavili su članak “Kointegracijska analiza i VECM izravnih stranih ulaganja, zaposlenosti, izvoza i BDP-a u Hrvatskoj (2002.- 2017.) s posebnim osvrtom na globalnu krizu i loše makroekonomsko upravljanje”. Članak jest posebno zanimljiv zbog autorova posebna pristupa promatranja FDI u kriznim vremenima. Posebno uzevši u obzir Hrvatsku, zbog visoke i dugotrajne inflacije.

Autori Toš Bubić, Pavičić, Rešetar, člankom su iz 2013., “FDI i gospodarski rast u Hrvatskoj prema ekonomskoj teoriji”, prikazali rast BDP-a te rast priljeva FDI prema ekonomskoj teoriji prema kojoj jest dokazano da FDI ima pozitivan utjecaj na državnu ekonomiju, i na makro i na mikro razini.

Prema navedenoj literaturi, koju sam izabrala po važnosti i izvedenim zaključcima svakoga, tema jest istraživana no svakako ima prostora za napredak i istraživanje. Posebno u pogledu uzročno-posljedičnih veza između rasta i pada FDI i BDP-a, stope pada FDI u godinama krize te u godinama velikih promjena kao što je ulazak u Europsku uniju.

2. Analiza

2.1. Metodologija

Nakon dugog niza godina pregovora, Hrvatska je 1. srpnja 2013. godine pristupila Europskoj uniji te time postala 28. država članica. Time je ostvarila brojne pogodnosti kao što su sloboda kretanja, snažnija financijska podrška kroz potpore kao što su EU fondovi, institucionalna podrška te brojne mogućnosti za zaposlenje i obrazovanje. Mobilnost, no ne samo ljudi to jest radne snage ili studenata već i mobilnost robe, usluga i kapitala. Rad se temelji upravo na utjecaju Europske unije na Hrvatsku i privlačenje izravnih stranih investicija.

Istraživanje jest empirijsko te deskriptivno. Uzevši u obzir istraživačko pitanje koje je postavljeno u obliku je li Hrvatska uspješna u privlačenju izravnih stranih investicija od ulaska u EU, pitanje je pozitivno i deskriptivno jer ukazuje na odnos i opis određenih vremenskih perioda.

Operacionalizacija jest prikazana kroz varijablu i dimenzije to jest kroz jednu ovisnu varijablu na koju utječu, direktno ili indirektno, nekoliko dimenzija zbog čega imaju određenu ulogu u cijelom procesu. Glavna varijabla jest uspješnost privlačenja izravnih stranih investicija u Hrvatsku te ću analizirati je li Hrvatska prosperirala u sferi privlačenja FDI nakon ulaska u EU ili je bila uspješnija u periodu od osamostaljenja do 2013. Neke od dimenzija koje utječu na privlačenje FDI jesu utjecaj europskih institucija na regulaciju procesa u Hrvatskoj, razina transparentnosti u Hrvatskoj, udio izravnih stranih investicija po sektorima, podaci prije ulaska Hrvatske u Europsku uniju, godine rasta i pada stope izravnih stranih investicija te prikaz država iz kojih u Hrvatsku pristiže najviše investicija.

2.2. Okvir i dizajn istraživanja

Istraživanje se temelji na studiji slučaja na primjeru Hrvatske kao zemlje koja je ostvarila neovisnost 90-ih te od tada gradi jaku i suverenu zemlju. Kako bi isto postigla, krucijalan je razvoj ekonomskih politika, a time i stvaranje pozitivne klime za privlačenje stranih investitora kako bi svoj kapital to jest novac uložili u hrvatsku industriju, strojeve, tehnologiju i najbitnije, u ljude. S obzirom na pretpostavku da Hrvatska nedovoljno uspješno privlači izravne strane investicije, a i na istraživačko pitanje koje glasi “Je li Hrvatska uspješna u privlačenju izravnih stranih investicija od ulaska u Europsku uniju?”, u istraživanju ću analizirati uspješnost Hrvatske u privlačenju izravnih stranih investicija, s obzirom na dva perioda: prvi jest od 1992. do 2013., drugi je od 2013. godine do 2023. Na pitanje ću odgovoriti putem opisivanja brojnih dimenzija koje tvore i utječu na razinu uspješnosti Hrvatske, zatim ću sažeto usporediti s podacima prije ulaska u Europsku uniju kao način empirijske usporedbe rezultata prije i kasnije. Naposljetku ću ustanoviti koliko je zaista Hrvatska bila uspješna svih deset godina dok je država članica EU te kada i zašto je došlo do određenih problema to jest pada stranih investicija, kada i kako je došlo do godina rasta, u koje se sektore najviše ulagalo i zašto te kako je Hrvatska mogla biti uspješnija u istome. Na primjer je li mogla iskoristiti neke dodatne pogodnosti Europske unije kao što su određene regulacije za poticanje transparentnosti te EU poticaji za sektore koje je potrebno razviti.

Izabrala sam studiju slučaja kao metodu istraživanja jer me zanima isključivo primjer Hrvatske kao zemlje s teškom i kompleksnom prošlošću no isto tako kao atraktivne zemlje s puno potencijala za daljnjim razvojem i modernizacijom. Uzevši u obzir pojam atraktivno, u navedeno ubrajam i prirodne resurse, i lokaciju države kao turističkog dragulja, i geopolitički položaj Hrvatske kao granicu između Europske unije i jugoistočne Europe te na kraju i kao državu koja ima brojna poduzeća koji dominiraju ne samo europskom već i svjetskom scenom.

Moja ovisna varijabla jest uspješnost Hrvatske u privlačenju izravnih stranih investicija dok je sama razina izravnih stranih investicija jedna od dimenzija s obzirom na to da je istraživanje deskriptivno to jest opisuje se pojedini fenomen. Prvenstveno želim opisati pozitivan utjecaj Europske unije na povećanje izravnih stranih investicija u Hrvatskoj. Možda je utjecaj indirektan što znači da nema direktne povezanosti institucija EU sa željom stranih investitora za ulaganje u Hrvatsku no povećanje transparentnosti, smanjenje carinskih naplata ovisno o uslugama i

sektorima zasigurno jest veliki faktor. Neki od faktora su utjecaj europskih institucija na povećanje transparentnosti, razina transparentnosti u Hrvatskoj, stope rasta i pada BDP-a, udio izravnih stranih investicija po sektorima, podaci prije ulaska Hrvatske u Europsku uniju, godine rasta i pada stope izravnih stranih investicija te prikaz država iz kojih u Hrvatsku pristiže najviše investicija. Također ću istaknuti razine ulaganja u Hrvatska poduzeća kronološki tijekom godina. Dodatne dimenzije i faktori koji utječu na varijablu jesu pojava kriza kao što je kriza COVID-19 koja je od 2020. godine pogodila politički, zdravstveni i ekonomski aspekt cijelog svijeta pa tako i Hrvatske. U godinama krize se jasno očekuju niži rezultati nego inače.

Istraživanjem ću opisati razinu uspješnosti Hrvatske u privlačenju izravnih stranih investicija od ulaska u Europsku uniju, time ću zapravo opisati nekoliko korelacija i dimenzija. Prvenstveno je li razina investicija visoka to jest jesu li se izravne strane investicija smanjile ili povećale od 2013. do 2023. naspram 1992. do 2013. godine. Time se otvara pitanje utjecaja Europske unije na prekogranična ulaganja te je li pojednostavila procese. Jesu li transparentni i jednostavni ili je i dalje birokracija Hrvatske iscrpna i zaustavlja i usporava brojne procese. Osim navedenog, istražiti ću i u kojem se sektorima, uz turizam, najviše ulaže to jest koji su sektori najprivlačniji za strane investitore. Iz navedenih sam razloga izabrala upravo ovu temu koju smatram izrazito važnom za Hrvatsku koju percipiram kao zemlju s jako puno potencijala kojeg treba strateški, ali i održivo iskoristiti. Za to su potrebni strani investitori zbog nedostatka golemog kapitala u Hrvatskoj koji je ključan za određene sektore kao što je tehnološki.

Istraživanje se temelji na dizajnu malog N to jest na studiji jednog slučaja, s obzirom na to da se istraživanje vrši isključivo na primjeru Hrvatske. Radi se o tipičnom slučaju. Pitanje jest pozitivno to jest deskriptivno uzevši u obzir da nastoji opisati određeni fenomen to jest razinu uspješnosti Hrvatske u određenom segmentu. Slučaj se odražava kroz populaciju isključivo Hrvatske kao jedinom razinom dosega istraživanja. Istraživanje se temelji na studiji slučaja Hrvatske te je samim time i ograničena isključivo podacima vezanim za Hrvatsku. Studija slučaja jest slučaj Hrvatske te su istaknute isključivo karakteristike Hrvatske kao jedinice analize. Jedinica analize jest razina uspješnosti privlačenja Hrvatska izravnih stranih investicija. Metoda odabira slučaja jest namjerna jer me kao istraživača zanima primjer Hrvatske. Radi se o studiji slučaja, tipičnom slučaju istraživanja pojedinog fenomena na primjeru samo jedne zemlje bez komparacije s nekom drugom. Analiza jest tematska zbog kvalitativnih metoda prikupljanja podataka, ali i statistička.

Podatke sam prikupljala putem sekundarnih izvora literature te analizom sadržaja. Što se tiče sekundarnih podataka, koristila sam izvore literature koji se bave izravnim stranim investicijama i općenito njima i u studiji slučaja s jedinicom analize Hrvatske no u ranijem periodu to jest od osnutka Hrvatske kao neovisne države. Sekundarni izvori jesu statistički podaci, vrsni znanstveni članci, poglavlja iz knjiga te stručni pregledi. U izboru literature vođena sam odabirom članaka prestižnih svjetskih znanstvenih časopisa. Radi se o sekundarnim izvorima literature koji su objavljeni u vrhunskim časopisima, s odličnim istraživačima što je rezultat kvalitetnih analiza i istraživanja koji na višestruke načine doprinose i mojem istraživanju. Osim znanja i informacija koje sam iskoristila iz te literature, pomogli su mi i njihovi teorijski koncepti i dizajni istraživanja. Iako neću koristiti jednake dizajne i teorije, zasigurno je dobro shvatiti kako su drugi istraživači pristupili sličnoj tematici. Tijekom uzorkovanja literatura vođena sam kriterijem dostupnosti, kriterijem časopisa u kojem je određen članak objavljen te sličnost s mojom temom istraživanja uzevši u obzir dimenzije koje ću proučavati.

2.3. Analiza podataka

Kroz analizu, prikazane su vrijednosti FDI i BDP-a kao mjerila putem kojih je moguće direktno iščitati vrijednosti dvaju perioda. Uz prosperitet gospodarstva, vidljivi su negativni učinci u periodu kriza. Svaka politička i ekonomska kriza negativno utječe na državu to jest na njezinu stabilnost. U takvim je situacijama najvažnija stabilnost svih institucija te njihova regulacija i kvaliteta koja vodi ka održivosti. Upravo su institucije zaslužne za pružanje otpora na iste, no koliko i otpor jednako je bitna i prevencija istih to jest procjena rizika nepredvidivih kriza i šokova te njihovih posljedica. Institucionalna stabilnost u Hrvatskoj itekako ima prostora za napredak što ju čini krhkom za vrijeme kriza. Također je i stranim investitorima izrazito važna institucionalna stabilnost zbog čega im i Hrvatska nije atraktivna kao neke druge tranzicijske zemlje koje od početka tranzicijskih perioda privukle puno veće količine stranih investicija to jest stranih kapitala (Buterin: 2021). Štoviše, Hrvatska je po navedenom ispodprosječna. COVID-19 samo je jedna prepreka koja je imala krizne posljedice na gotovo sve sektore. Činjenica jest da ukoliko država nije dovoljno institucijski stabilna, krize se, kao što je i COVID-19 kriza, mogu promatrati kao prilika za preokret i pozitivan brzi rast. Time bi se smanjio nedostatak institucionalnih regulacija i stabilnosti što bi ojačalo investicijsku klimu i dovelo do privlačenja stranih investicija (Buterin: 2021).

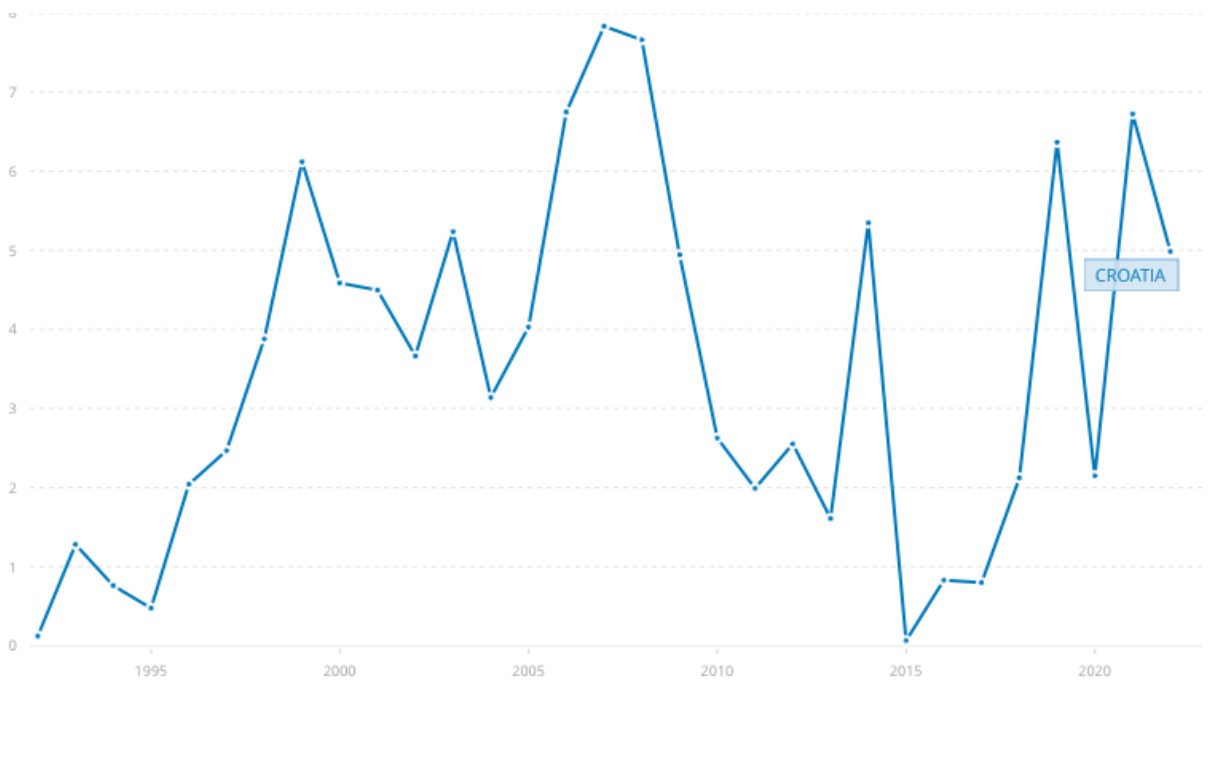

Figure 1 “FDI prikazan u % BDP.-a”

Izvor: Svjetska banka, 2024

Na slici 1 prikazane su izravne strane investicije u Hrvatskoj. Prikazane su kroz neto priljeve u postotku od BDP-a Hrvatske u periodu od 1992. godine do 2022. Očigledni su veliki skokovi i padovi što je dokaz koliko je hrvatsko gospodarstvo i ekonomija krhka te neotporna krizama. Krize 2008. i 2019. dovele su do poremećaja sve ekonomije svijeta no bitno je prepoznati određene rizike te stvoriti strategiju u slučaju kriza, predvidjeti ih kako bi oporavak bio što efikasniji. Vidljiv je ogroman porast u godinama nakon rata no isto su očite krizne godine kada je primjetan pad čitavog gospodarstva i ekonomije, a samim time i inozemnih investicija. Najveći padovi su nakon globalne financijske krize 2009., posljedica krize i recesija 2014. te COVID-19 krize 2020. Točno prije financijske krize 2008., izravne strane investicije bile su na vrhuncu postotka od BDP-a, na gotovo 8%. Dok je najveći krah investicija bio 2015. Pad FDI 2014., posljedica je svih godina prije. Globalna financijska kriza iz 2008., ostavila je posljedice kao što je šestogodišnja recesija. Ona je bila jedna od najdužih u Europi što je bio samo jedan od znakova ekonomske nestabilnosti, a time je i nepovjerenje investitora padalo. Domaće tržište se raspadalo, dok je nezaposlenost rasla. Oboje ju je činilo manje atraktivnom, usporedivši je s drugim zemljama srednje i istočne Europe

koje su se brže oporavile od krize. Također, pristupivši Europskoj uniji 2013., do 2014. se Hrvatska još nije prilagodila istome. Prilagodba zakona i propisa EU u potpunosti je kasnila. Prijelazno razdoblje obilježeno je političkom i ekonomskom nestabilnošću. Posebno uzevši u obzir mogućnosti provedbe potrebnih reformi koje je EU zahtijevala. Neučinkovitost javne uprave, visoko oporezivanje te visoki javni dug nisu bili u korist oporavka Hrvatske. Zbog navedenog, došlo je do kraha izravnih stranih ulaganja 2014. godine. Najveći razvoj bio je nakon Domovinskog rata, to jest nakon izolacije te izlaska na tržište najveći je rast vidljiv. Postotak neto priljeva izravnih stranih investicija u postotak BDP-a od 1992. seže od 0% do 8%. Svakako ni najviši postotak od gotovo 8% nije veliki udio što je samo dokaz da postoji određeni postotak FDI koji pospješuje hrvatski BDP no ne toliko zamjetan, uzevši u obzir promatrano razdoblje od 30 godina. Nakon ulaska u Europsku uniju vidljivi su jedni od najviših padova no isto tako brz oporavak koji je trajao do sljedeće krize.

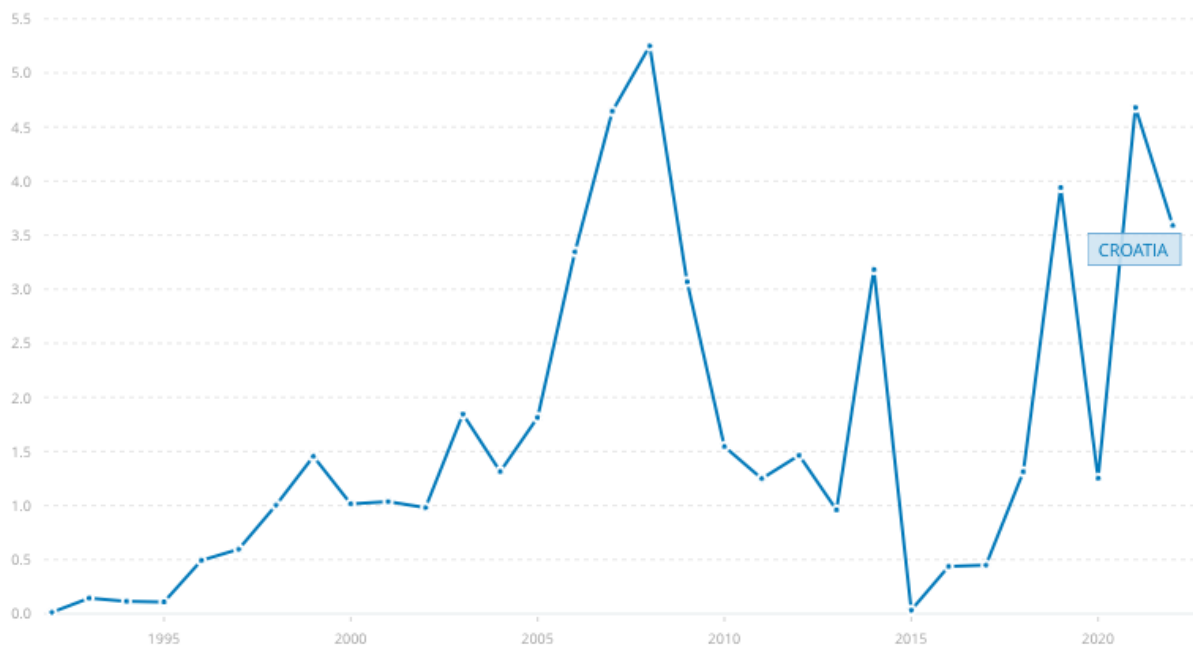

Figure 2 “FDI iskazan u američkim \$”

Izvor: Svjetska banka, 2024

Na slici 2 nalazi se prikaz FDI izražene kroz američke dolare, u milijardama dolara. Nakon 1992., FDI stopa je stabilno rasla te izrazito skočila 2008. godine. Najveća dobit jest iz 2008. godine od 5.25 milijarde američkih dolara, dok je nakon toga, 2015. godine, FDI pao na samo 33 tisuće dolara. U roku od sedam godina, financijska kriza 2009. i recesija kao posljedica, dovela je do kraha istoga kada je od krize i posljedica krizi, FDI pao 2013. godine. 2014. je obilježio skok na iznad tri milijarde, čak 3.18 milijardi američkih dolara te odmah nakon toga 2015. pala na 33 tisuće. Nakon toga, rast je očit no potpun neodrživ uz globaliziran svijet u kojemu je sve povezano, no isto tako neodrživo zbog kriza koja ukoliko pogodi jednu ekonomiju, vrlo je vjeroatno da će pogoditi i ostale te je zato od krajnje važnosti gospodarska i ekonomska otpornost od kriza.

Prema podacima Ministarstva gospodarstva RH, Hrvatska je od 1993. do 2024. godine primila izravne strane investicije u iznosu od 46.2 milijardi eura.

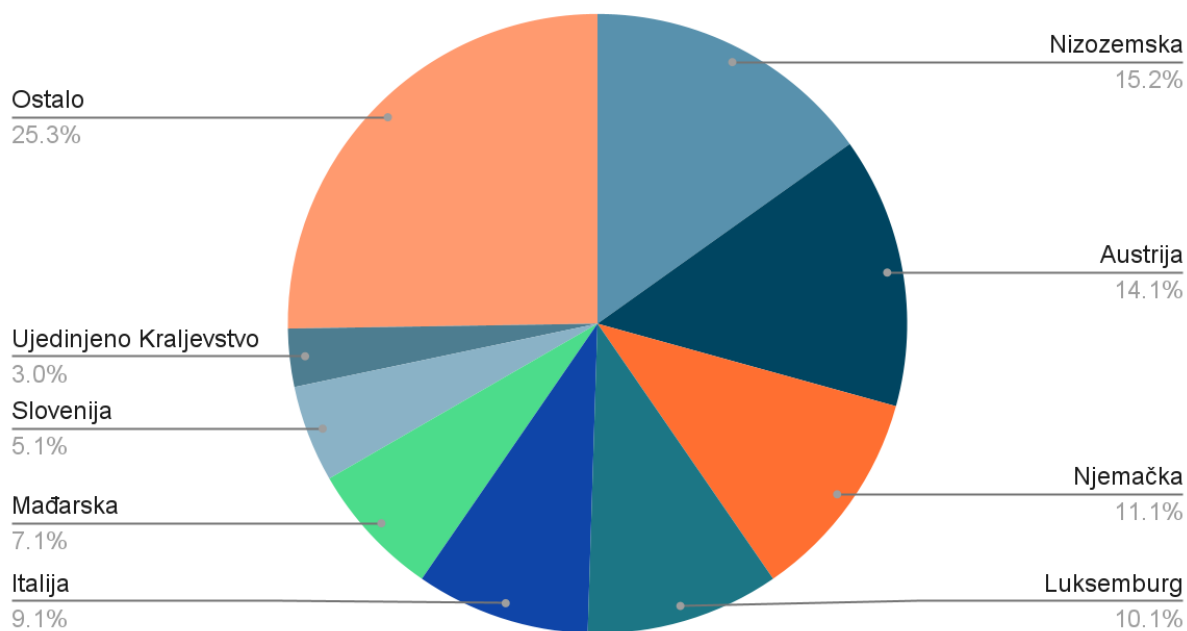

Figure 3 "Zemlje koje najviše ulažu u Hrvatsku"

Izvor: Svjetska banka, 2024

Graf 1 prikazuje udio izravnih stranih investicija ovisno o zemljama. Izvor jest Svjetska banka te je promatran period od 1993. do 2022. godine. Jedne od zemljama koje su najviše ulagale u Hrvatsku tijekom perioda od 30 godina jesu Nizozemska s 15%, Austrija s 14%, Njemačka s 11%, Luksemburg 10%, Italija 9%, Mađarska 7%, Slovenija 5% te Ujedinjeno Kraljevstvo s 3%.

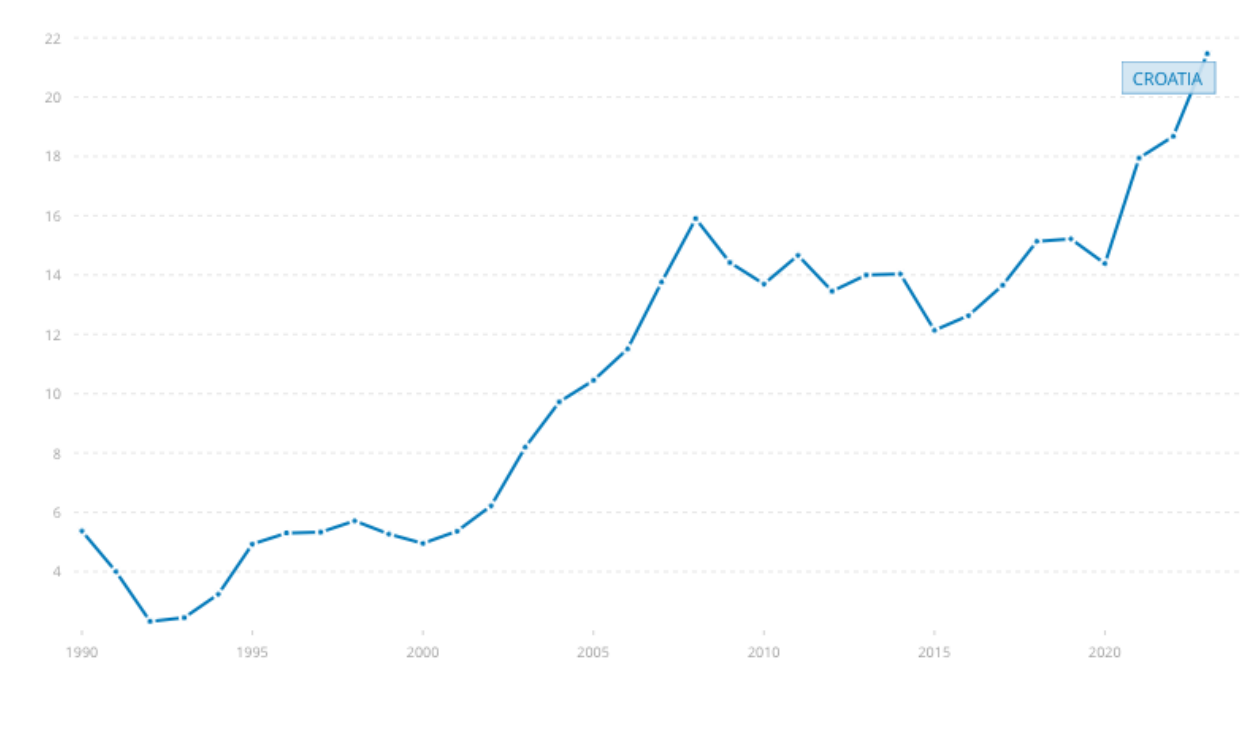

Figure 4 “BDP per capita, iskazan u američkim \$”

Izvor: Svjetska banka, 2024

Na slici 3 prikazan je BDP per capita u promatranom razdoblju od 1990. do 2023. godine. Vidljiva je povezanost s FDI zbog sličnih padova te rasta istoga u određenim periodima, kao što je rast do 2008. godine te pad 2014. godine. Pad nakon 2014 godine krajnji je rezultat neodrživih politika i strategija do onda, te krajnja posljedica globalne financijske krize iz 2008. godine. Uz to BDP je od 2008. godine pa zaključno s 2014. godinom uglavnom padao, dok je recesija rasla što je rezultiralo ne samo smanjenom domaćom potrošnjom već padom investicija i povjerenja investitora. Uz krizu, rastao je i već visoki javni dug što je pritiskao državni proračun čime su bili smanjeni kapaciteti za ulaganja, te je uz takvu domaću situaciju teško privući strane investitore kao destinaciju za profitabilno investiranje. Investitore jest i dodatno obeshrabrila birokracija to jest brojne administrativne prepreke te niska razina konkurentnosti.

S obzirom da Hrvatska ima 3.8 milijuna stanovnika što ju svrstava u manje države, iznimno je važan inozemni kapital, posebno u vremenima ekonomskim kriza na koje se Hrvatska primorana osloniti. Jedna od kojih su i blagodati Europske unije.

U promatranim godina, ni turizam nije mogao nadoknaditi pad brojnih drugih sektora. Iako je Hrvatska ušla u Europsku uniju 2013. godine, nije sve prednosti osjetila odmah, zbog brojnih potrebnih prilagodbi. Uz ispunjenje svih obveza prije pristupa EU, mnogi su se propisi i kasnije trebali uskladiti. Hrvatski propisi u potpunosti su trebali korespondirati s europskim, sve s ciljem zajedničkog tržišta i jednostavnije suradnje. Integracija je trajala godinama, što je svakako ostavilo traga i na investicije. No najveći razlog pada FDI u 2014. jest da su do tada završile najveće privatizacije zbog čega su, zbog nedostatka stvaranja novih kompanija, investicije stagnirale. Od 2015. očit je rast BDP-a i FDI što zbog oporavka od recesije to i zbog boljeg korištenja EU potpora, s čime su i investicije rasle.

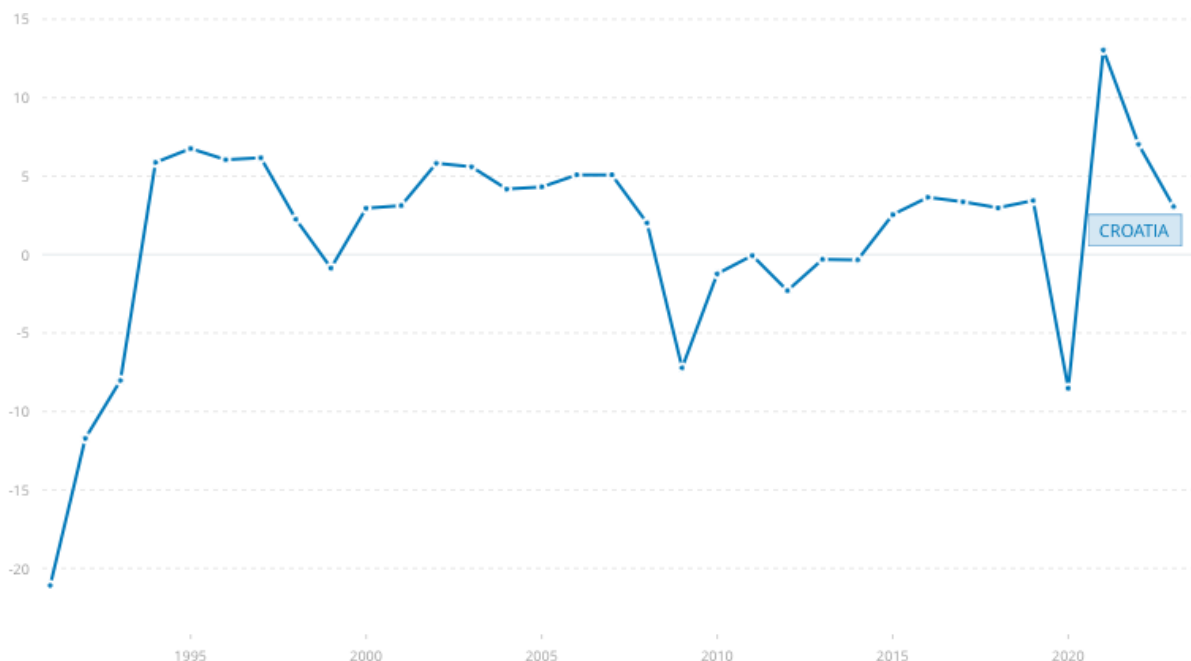

Figure 5 “Stopa rasta BDP-a, iskazano u %”

Izvor: Svjetska banka, 2024

Tablica prikazuje godišnji rast BDP-a, po kojoj se najviše vidi rast u godinama nakon rata te očiti pad tijekom kriznih godina. Najveći pad BDP-a vidljiv je u godini COVID krize kada je kriza utjecala ne samo na zdravstveni sektor već i na ekonomski, gospodarski i politički. Svaka grana bila je direktno ili indirektno pogođena posljedicama korone krize što se najbolje vidi iz pada stope BDP-a. Na grafu je očita i kriza u bankovnom sektoru 1998., nakon koje je uslijedila makroekonomska stabilnost.

Uzevši u obzir kontekst dviju država, najprikladnija jest usporedba Hrvatske i Slovenije. Iako je Slovenija ušla u Europsku uniju 2004. godine što je čak devet godina prije Hrvatske, povijesni kontekst država nije jednak. Hrvatsku je devedesetih pogodio Domovinski rat koji je trajao godinama te je oporavak bio dugotrajan i iscrpan u svakom pogledu, dok je neovisnost Slovenije proteklo puno bezbolnije što joj je pružilo lakši oporavak i početak stvaranja neovisne ekonomije.

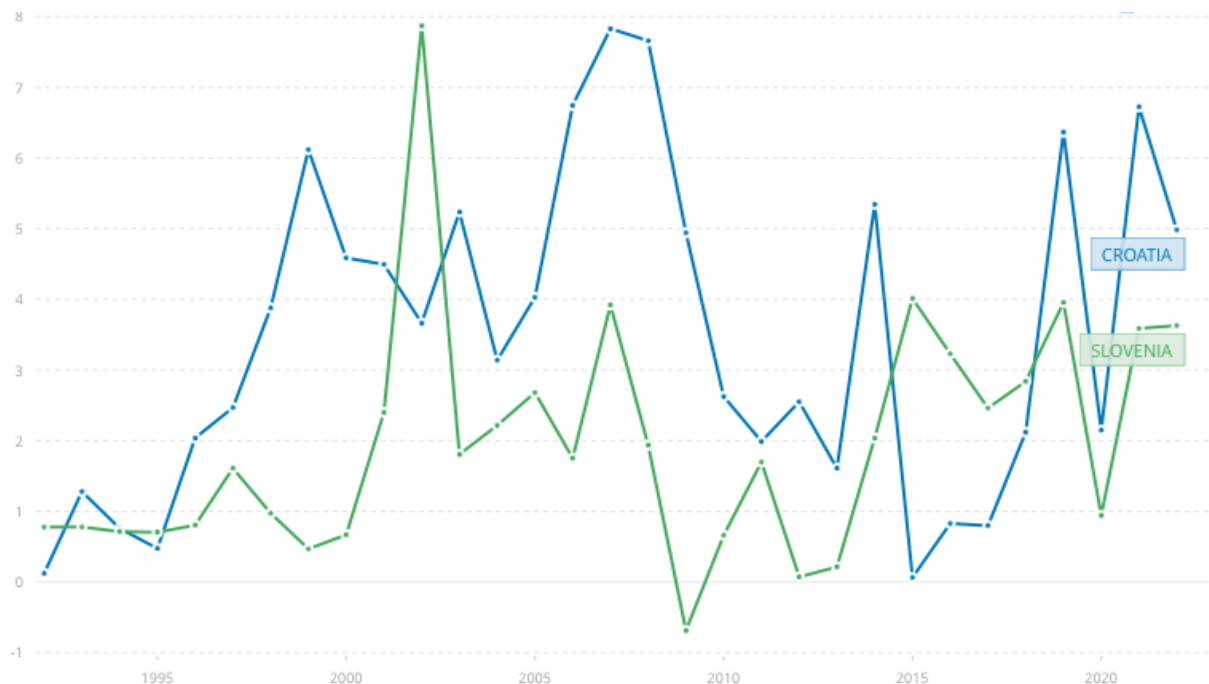

Figure 6 “FDI, iskazani u % od BDP-a, usporedba Hrvatske i Slovenija”

Izvor: Svjetska banka, 2024

S obzirom na geopolitički položaj Hrvatske, najbolje ju je usporediti sa Slovenijom kao susjednom državom koja je također prolazila kroz tranziciju devedesetih godina, a danas je članica Europske unije. Razlika koja je najviše doprinijela brzom razvoju Slovenije i sporom razvoju Hrvatske je put k ostvarenju neovisnosti i suverenosti države. Slovenija je postala članicom Europske unije 2004. godine što je veliki indikator razvijenosti političkog i ekonomskog sustava, a samim time je postala privlačna zemlja za strane investicije. Hrvatska i Slovenija se prvenstveno razlikuju po vertikalnim i horizontalnim prelijevanjima, horizontalna uključuju investicije koje investitor poduzima zbog proširenja osnovne djelatnosti dok vertikalna uključuju nove djelatnosti koje upotpunjuju osnovnu djelatnost (Buterin, Blečić, 2013). U Hrvatskoj prevladavaju horizontalna prelijevanja dok u Sloveniji to nije slučaj (Vujanović, Stojčić, Hashi, 2021). Hrvatsku karakterizira i dugogodišnji trend odlaska visokoobrazovanog dijela stanovništva što predstavlja veliki demografski problem. S druge strane, Slovenija bilježi veći postotak visokoobrazovane populacije, no i dalje je demografska slika nepovoljna što utječe na privlačenje investicija jer se stvara negativna konotacija. Ali Sloveniju odlikuje odličan geopolitički položaj, posebno uzevši u

obzir prometne koridore. Položaj pogoduje i investiranjem u turizam i proizvodnji obnovljivih izvora energije. Bitno je istaknuti da je gospodarstvo Slovenije već jako internacionalizirano, s obzirom da je tranziciju prošla izrazito mirno te da su zemlje koje ulažu u Sloveniju primarno Austrija i Italija, kao i u Hrvatsku, ali i Njemačka i Francuska. Navedeno prikazuje Sloveniju kao zemlju s uspješnijim privlačenjem izravnih stranih investicija.

Tablica 1. "Makroekonomski indikatori Republike Hrvatske"

INDIKATOR	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
BDP per capita (€)	10516	10880	11365	12088	12814	13594	12593	15171	17732	19847
Rast BDP-a (%)	-0.4	2.5	3.6	3.4	3.0	3.4	-8.6	13.0	7.0	3.1
Stopa nezaposlenosti (%)	17.3	16.2	13.1	11.2	8.4	6.6	7.5	7.6	7.0	6.1
Inflacija (%)	-0.2	-0.5	-1.1	1.1	1.5	0.8	0.1	2.6	10.8	8.4
Izvoz dobara i usluga (% BDP-a)	42.2	45.3	47.0	49.6	50.1	51.3	41.4	49.9	59.2	54.3
Bruto plaća (€)	1056	1069	1029	1069	1121	1163	1223	1274	1380	1584

Izvor: Ministarstvo gospodarstva RH, 2024

Na tablici 1., prikazani su makroekonomski indikatori Republike Hrvatske od 2014. do 2024. godine. Oni su važni za investitore kako bi ustanovili koliko je određena država prikladna za investicije, točnije koliki im je rizik te kolike su mogućnosti profita. Indikatori su BDP per capita, rast BDP-a, stopa nezaposlenosti, inflacija, izvoz dobara i usluga te bruto plaća iskazana u eurima. Uzevši u obzir BDP per capita, vidljiv je pad isključivo u 2020. kao godini kao posljedica korona krize. Pad iste godine, vidljiv je i po indikatoru stope nezaposlenosti te izvozu dobara i usluga. Bruto plaća svake je godine rasla osim 2015. godine. Inflacija je relativno stagnirala do 2021., te 2022. otkada je iznimno skočila na 10.8%. Vrijednost novaca time je pao dok su plaće radnika stagnerale do 2023. kada tadašnja vlada provodi reforme. Iako je vidljiv rast plaća, ono i dalje ne pokriva postotak rasta cijena to jest inflaciju. Međusobno se ne prate čime inflacija gotovo “pojede” plaću. Svakako osim 2021. kada su najočitije posljedice COVID krize, makroindikatori Hrvatske jesu povoljni s obzirom na prethodne godine što je pozitivno s obzirom na pozitivan utjecaj na povjerenje investitora.

2.4. Rezultati

Tijekom Domovinskog rata, vladala je potpuna izolacija ekonomske sfere, a s time i nedostatak investicija. Od osamostaljenja Republike Hrvatske provodila se politika privatizacije poduzeća. Osim privatizacije, provodile su se i politike prodaje nekretnina ili poduzeća po vrlo povlaštenim cijenama određenim kategorijama građana. Tada je Vlada RH prodala poduzeća, koja su bila u njenom vlasništvu, domaćim investitorima od kojih su rijetki zaživjeli te profitirali. To je primjer brownfield investicije što znači da se investiralo u već postojeće, državne, kompanije zbog čega često dolazi do monopola na tržištu. Tijekom devedesetih godina, država jest prodala državna poduzeća domaćim investitorima, dionice su ili podijeljene ili prodane za minimalnu naknadu te su zbog neznanja ista ta poduzeća propala, nezaposlenost je rasla te je BDP pao. Nakon Domovinskog rata, od 1995. vidljiv je rast FDI u Hrvatskoj, što je očekivano zbog gotovo nikakvog investiranja za vrijeme rata. Također pridonio je i proces privatizacije tijekom kojeg su zauzete najveća hrvatska poduzeća i banke.

Vidljiv je i *offshoring*, proces seljenja kompanije na jeftiniju lokaciju gdje su troškovi niži s pristupom izvoznim tržištima (Ivanović, Baresa, Bogdan, 2011). Manji dio ulaganja u Hrvatskoj jesu u greenfield investicije, te je većina usmjerena ka brownfield investicijama, isključivo preuzimanje postojećih tvrtki, gdje je glavni cilj profit i to preko *downsizinga* to jest smanjenja broja zaposlenih. Najbolji primjer jest svakako Hrvatski telekom. Investicije su koncentrirane u sektoru usluga i u neproizvodne djelatnosti kao što su telekomunikacije i bankarstvo, zbog čega Hrvatska nije razvila visoki stupanj konkurentnosti. Usporedivši ju s ostalim srednjoeuropskim zemljama, lošije od Hrvatske su samo Bugarska i Rumunjska (Horvatin, Sohinger, 2005). Nedostaci su visoki troškovi proizvodnje, niska domaća konkurencija te niska ulaganja u istraživanje i razvoj (Horvatin, Sohinger, 2005). Uzrok u razlici investicija u brownfield umjesto u greenfield jest nedostatak strategije koji je prije potreban u političko-ekonomskom sustavu. Pretjerano oslanjanje na strane investicije, samo su posljedica siromaštva domaće štednje koji bi se trebao orijentirati na razvoj i transfer tehnologije i znanja (Ivanović, Baresa, Bogdan, 2011).

Hrvatska ostvaruje kontinuirani i stabilan porast izravnih stranih investicija. Kako bi se manja zemlja kao što je Hrvatska razvijala, važan je prijenos napredne tehnologije koji rezultira tehnološkim razvojem do kojeg je najučinkovitije doći putem stranih investicija. Navedenim se prenosi i znanje što indirektno utječe i na gospodarski rast i na ekonomski razvoj. Na društveni i ekonomski prosperitet utječu institucije, posebno institucije vladavine prava kao jedna od osnovnih vrijednosti Europske unije, kako bi se ostvarila investicijska klima. Zemlje sa stabilnim institucijama uspješnije su privlačile inozemne investicije, dok su nerazvijene zemlje sklone dugotrajnim krizama. Hrvatska kao jedna od tranzicijskih zemlja ispodprosječna je po iznosu izravnih stranih investicija, uspoređujući ju s ostalima (Buterin, 2021). FDI u Hrvatskoj su najvećim dijelom usmjerene na financijske djelatnosti, farmaceutsku industriju i na trgovinu na veliko. Autor Buterin ističe da financijski sektor ima i negativne učinke s obzirom da se kupnjom hrvatskih banaka ostvaruje strana dominacija preuzimanjem tržišta.

Pri početku razvoja koncepta izravnih inozemnih ulaganja, u središtu su se nalazili ekonomski aspekti kao faktori koji su privlačili strane investitore, no tek se posljednjih nekoliko godina analiziraju i neekonomski aspekti, a posebno institucionalna razvijenost zemlje kao važan čimbenik zbog kojega se investitor može ili ne mora odlučiti na zemlju u koju će uložiti (Jurčić, Franc, Barišić, 2020). Ekonomski to jest tradicionalni čimbenici koji imaju utjecaj na inozemne izravne investicije jesu veličina tržišta, BDP, BDP per capita, rast BDP-a, troškovi i moguća inflacija i otvorenost tržišta dok su netradicionalni to jest neekonomski faktori kvaliteta institucija, kvaliteta vladanja i ljudski kapital (Jurčić, Franc, Barišić, 2020). U istraživanju Jurčića, Franca i Barišića varijabla prosječna bruto plaća (average gross wage) je negativno utjecala na strana ulaganja, dok je s druge strane BDP po stanovniku istaknut kao čimbenik koji pozitivno utječe na isto. Na strane izravne investicije izrazito utječu i razina organizacije, pitanje vlasništva i lokacije. Lokacija je među prioritetnim kriterijima koji doprinose stupnju privlačnosti investiranja u Hrvatsku. Posebno uzevši u obzir turizam, ali i geopolitički aspekt.

Hrvatska se prvenstveno fokusirala na investicije u turizam, budući da je je turizam prepoznat kao najprofitabilnija djelatnost koju Hrvatska ima. S obzirom na geografsku lokaciju, investitorima je najprimamljivija obala. Smatram da i Hrvati prepoznaju potencijal u turističkim područjima, ali nemaju dovoljno kapitala za ulaganje kao što imaju stranci. U istraživanju autora Ivanovića, istaknuta je Hrvatska kao otvoreno izvozno gospodarstvo, s mogućim preprekama s dugoročnim

vanjskim neravnotežama koji poprimaju sve veći učinak, uzevši u obzir veličinu tržišta Hrvatske, a posebno utjecaj na makroekonomske faktore (Ivanović, 2015). Rezultati istraživanja pokazali su da su izravne strane investicije utjecale na smanjenje domaćih ulaganja dok su pozitivno utjecale na povećanje stope rasta BDP-a (Ivanović, 2015). Od 1996. do 2002. godine očite su tendencije Hrvatske da privuče inozemne investitore, s posebnim naglaskom na turizam kao djelatnosti koja je apsolutni prioritet Hrvatske i danas. No navedeno također dovodi i do pretjerane ovisnosti o turizmu što potvrđuje činjenica da je petina BDP-a od turizma (Vujanović, Stojčić, Hashi, 2021). Turizam u Hrvatskoj je vrlo razvijena gospodarska sfera zbog čega i je jedna od ključnih uloga u cijelom hrvatskom gospodarstvu.

Najviše je investicija preusmjereno u grad Zagreb, Istarsku županiju te Splitsko-dalmatinsku županiju. Cijela je obala također primamljiva investitorima zbog prirodnih resursa koji pogoduju i prirodi i turizmu no također valja istaknuti neodrživost istoga u slučaju preiscrpljivanja. Turizam kao grana djelatnosti koja donosi brojne pogodnosti Hrvatskoj, uz to čini i velik dio hrvatskog BDP-a, neprestano se širi. Zbog navedenog, cijela se ekonomija države bazira na turizmu što ju čini vrlo fragilnom u slučaju kraha; puno je aktera oslonjeno na turizam kao na djelatnost koja prehranjuje Hrvatsku. FDI također pozitivno utječu na broj međunarodnih turističkih dolazaka. Isto upućuje i na potrebu stvaranja pozitivnog makroekonomskog investicijskog okruženja kroz mjere politike poticanja usmjereno na sektor turizma, kao sektora kojeg investitori smatraju najzanimljivijim i najprofitabljenim. Što je za Hrvatsku i prednost i mana. Prednost kao resurs koji još nije razočarao Hrvatsku, no mana kao resurs koji je iscrpan i neodrživ ukoliko se određene mjere ne poduzmu (Perić, Radić, 2016). Brojne su analize ukazale da brojnost izravnih stranih investicija u turizmu ima veliki pozitivan utjecaj na turističku produktivnost (Perić, Radić, 2015).

Uzevši u obzir da je u Hrvatskoj najveći udio u izravnim stranim investicijama u turizmu ono otvara brojna pitanja na što se sve treba koncentrirati država kako bi raspodijelila i razvila i druge sektore. Prema Ministarstvu turizma i sporta Republike Hrvatske koje se oslanja na podatke Hrvatske Narodne Banke, udio turizma u stopi BDP-a za 2022. godinu jest 19.5 %. (Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, 2023). Opće je poznato da je Hrvatska prekomjerno oslonjena na blagodati turizma što negativno utječe na sve ostale sektore u kojima je vidljiv nedostatak ulaganja zbog čega su i prihodi od istoga niski. Autori Tica, Globan i Levaj ističu važnost ulaganja u druge sektore, kao što su industrija strojeva, vozila, elektronike kao sektora

visokih vrijednosti s izrazito visokim prihodima, no za to su potrebni strani investitori (Tica, Globan, Levaj, 2021: 54).

1990-ih godina Hrvatska nije bila privlačna inozemnim investitorima zbog izrazito slabo razvijene tehnologije i zbog nedovoljne institucionalne razvijenosti. Važno je da Hrvatska ima politički i ekonomski sustav koji putem zakona i kontrola podržavaju privatni sektor (Buterin, 2021). Institucionalna razvijenost uvelike utječu na funkcionalnost i regulaciju tržišta, stoga je formiranje stabilnih institucija od presudne važnosti. Za zemlju kao što je Hrvatska, koja je prije trideset godina prolazila kroz tranziciju, važno je uspostaviti i urediti institucije tako da ne postoje administrativne prepreke investitorima, visoka stopa korupcije koja je česta u Hrvatskoj te stabilno uspostavljen politički sustav koji podržava poduzetništvo i pozitivno utječe na tržište s izabranim ekonomskim politikama. Glavni problem u Hrvatskoj ostaje korupcija koja je česta pojava u poslovanju zbog nedovoljno uređenog odnosa između javnog i privatnog prostora to jest između države i poduzetnika.

Zbog nedostatka domaćeg kapitala, Hrvatska kao država i tržište jest primorana osloniti se i na inozemni kapital. 1990-ih je došlo do tranzicije iz centralne i planske ekonomije do slobodnog tržišta. Uzlazni trend izravnih stranih investicija očit je od tada, uz nekoliko jasnih padova nakon ekonomskih šokova u državi. Najveći udio stranih investicija u Hrvatsku jest vidljiv kroz proces privatizacije i preuzimanja kroz dionice, hrvatska poduzeća i bankarski sektor. Najviše jest uloženo u financijski sektor, poslovanje nekretnina te telekomunikacijski sektor. Autori Arčabić, Globan i Raguž svojim su člankom o međusobnom utjecaju tržišta dionica i izravnih stranih investicija, potvrdili da izravne strane investicije utječu na tehnološki i gospodarski kroz prijenos tehnološkog znanja, a samim time neizravno utječu i na rast burze. Potiče i političke aktere na strože regulacije tržišnih propisa čime se odmah povećava i povjerenje ulagača, a i njihov broj. Brojne države jesu poznate po uređenom političkom i ekonomskom sustavu što utječe na povjerenje investitora zbog čega se odlučuju na ulaganje svog kapitala u upravo tu državu. Zbog toga je iznimno važno imati jasno uređene zakone kako bi se održala pozitivna investicijska klima. U članku jest dokazano da izravne strane investicije to jest njihov rast pozitivno utječe na tržište dionica, što čini i tržište dionica jednom od najvažnijih odrednica izravnih stranih investicija (Arčabić, Globan, Raguž: 2013). Osim na same investicije, nacionalna investicijska politika utječe i na realni rast gospodarstva to jest BDP-a države. Autorica Bilas u svojem je članku istraživala

međusobni utjecaj izravnih stranih investicija i realni rast BDP-a u razdoblju od 1995. do 2018. godine u Hrvatskoj. Dokazano je da ne postoji dugoročna veza između stope rasta BDP-a i izravnih stranih investicija, iako je opće mišljenje uglavnom obrnuto (Bilas: 2019). Zbog stranog kapitala kada se uglavnom radi o većoj količini kapitala uloži u Hrvatsku, javno je mišljenje da ono direktno pozitivno utječe na ekonomiju države, a time i na životni standard prosječnog građanina. No dokazano je da nema direktne korelacije na realni rast BDP-a.

Najatraktivniji jest financijski sektor međutim radi se o potpunoj okupaciji to jest akviziciji na način da strani investitor potpuno kupi banku ili većinski udio dionica te time monopolizira tržište. Navedeno nije pogodno za domaće poduzetnike koji se ne mogu boriti sa stranim investitorima u pogledu količine kapitala, posebno nakon monopola najvećih banaka.

Hrvatska privlači većinom *brownfield*¹ investicije što je uspoređujući s *greenfieldom* negativno jer investitori na taj način na primjer kupe dionice, time preuzmu tržište i ostvare dominaciju umjesto da se Hrvatska okoristi od investicija te ulože u potpuno novu industriju i time prošire hrvatsko tržište (Buterin, 2021). Kako bi se razvila razina konkurentnosti, Hrvatskoj je potrebno privući više ulaganja u *greenfield* investicije što znači stvaranje povoljne poslovne klime, širenje tržišta te povećanje ulaganja u razvoj i obrazovanje. Ulaganje u sofisticirane nove, proizvode koje iziskuju veće znanje radnika što rezultira većim plaćama čime tržište rada postaje primamljivije za domaće i strane radnike (Horvatin, Sohinger, 2005).

Postoji više razloga za privlačenje izravnih stranih investicija, no jedni od najbitnih su prevladavanje investicijskog i tehnološkog zaostatka, stabilizacija deviznog tečaja te smanjenje državnog deficita (Bezić i Karanikić, 2014). Izravne strane investicije imaju pozitivan utjecaj na državni proračun, razinu znanja i vještina te povećavaju konkurentnost zemlje koja ih prima. Korist iz FDI proizlazi i iz poreza na dobit kojeg plaćaju kompanije te ono ulazi u državni proračun. Također prednost je i razvoj kvalifikacija radnika i kvaliteta istoga, rast produktivnosti, povećanje domaćih proizvoda na stranom tržištu te povećanje učinkovitosti i konkurentnosti. Navedeni su samo dio procesa “spillover”, “prelijevanje”; indirektni pozitivni faktori na

¹ *Brownfield* investicija označava tip investicije u već postojeće kapacitete dok *greenfield* investicija označava investiciju u potpuno nove kapacitete.

gospodarstvo. Jedan rezultat potiče drugi što se očituje kao prelijevanje na brojne gospodarske sfere. Prema ekonomskoj teoriji, FDI imaju pozitivan utjecaj na nacionalnu ekonomiju, na makro i mikro razini (Toš Bublic, Pavičić, Rešetar, 2013).

Dodatan problem Hrvatske je nedovoljno ulaganje iz državnog proračuna u istraživanje i razvoj, što čini privlačenje stranih investitora nužnim. Zato je za Hrvatsku važno provoditi strategije koje potiču investicijsku klimu što bi se moglo osigurati kroz formiranje inovacijskog sustava koji bi provodio konkretne ciljeve investicijskog programa. Time bi Hrvatska trebala dobiti i primiti potporu Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD). OECD je organizacija koja financijskim i savjetodavnim potporama pomaže vladama u suradnji s ciljem rješavanja globalizacijskih problema koje uključuju gospodarske i socijalne izazove. Platforma teži doprinijeti svakoj državi ne samo na nacionalnoj već i na mikro razinama. I prije ulaska u Europsku uniju, Hrvatska je kroz brojne sporazume bila uključena u europsko tržište kao što je Aktom o strateškim investicijskim projektima. Za Hrvatsku jest karakterističan nedovoljan institucionalan razvoj, zbog čega su potrebne dodatne strategije i propisi kao što je i Akt u kojima su propisani daljnji postupci investiranja u tržište i kompanije.

Iako je Hrvatska bila dio sporazuma o suradnji Europske unije i zapadnog Balkana, jasno je da je najviše prepreka rješeno ulaskom u EU i mjenjanjem valute, iz kune u eure.

Europska unija definitivno doprinosi širenju tržišta kroz sporazume o suradnji i smanjenju carinskih naknada koje je Hrvatska osjetila od 2013., te se očekuje veći razvoj od 2023. otkada je hrvatska valuta euro. Razvoj će biti vidljiv nakon nekoliko godina kada se projekti ostvare te rezultati očitaju. Financijska otvorenost prema svjetskim tržištima jedan je od ciljeva ekonomske politike Hrvatske.

Europska unija od 2013. godine doprinosi Hrvatskoj u privlačenju investicija kroz razne politike, strategije i inicijative kojima je krajnji cilj konkurentnost i stabilnost svake države članice. Kao jedna od njih, Hrvatska ima pristup jedinstvenom tržištu što omogućava protok robe, usluge,

kapitala i ljudi.² Od izrazite važnosti su i strukturni i investicijski fondovi EU kao što su Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) i Europski socijalni fond (ESF). Jedan od glavnih ciljeva Europskog fonda za regionalni razvoj jest povezana Europa, razvoj infrastrukture te konkurentnost malih i srednjih poduzeća³. Jedan od programa EU jest i EU Invest kojem su prioriteti projekti vezani za održivost, zelenu energiju te digitalnu transformaciju. U Hrvatskoj su to projekti u vrijednosti od 125 milijuna eura dok su u Sloveniji EU Invest projekti vrijedni 65 milijuna eura⁴. Navedeno je ipak pokazatelj da je otkad je Hrvatska u EU, bolje privlači određene EU fondove što je i realno s obzirom na prirodne resurse i potencijal kojeg Hrvatska ima. Horizon Europe, jedna je od projekata EU, čime se dodatno podržavaju inovacije te čime se privlače investicije u naprednu tehnologiju te u sofisticirane proizvode koji su potrebni Hrvatskoj, s obzirom na manjak istoga.⁵ Najviše investicija jest iz Europske unije uglavnom jesu iz multinacionalnih kompanija.

Hrvatska provodi određenu investicijsku politiku koju je kreiralo Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, uz potporu Europske unije (OECD, 2019), no potrebna je i suradnja Ministarstva gospodarstva i Ministarstva vanjskih i europskih poslova radi pospješivanja privlačenja ulaganja, a posebno se mogu i angažirati inozemna veleposlanstva. Pristupanjem u Svjetsku trgovinsku organizaciju 2000. godine i ulaskom u EU tržište se počelo otvarati, a posebno od 1.1. 2023. kada su službeno i granice prema državama Europske unije ukinute čime su se brojni porezi smanjili ili potpuno ukinuli. Schengenska zona otklonila je brojne porezne stope te provizije koje su odbijale brojne investitore. Nakon ulaska Hrvatske u inozemno tržište, pojavila se veća potreba za inozemnim kapitalom (Tica, Globan, Levaj, 2021). Benefit koju je Hrvatska omogućila

² [Slobodno kretanje robe | Informativni članci o Europskoj uniji | Europski parlament](#) Pristupljeno 15.srpnja 2024.

³ [Europski fond za regionalni razvoj \(EFRR\) | Informativni članci o Europskoj uniji](#) Pristupljeno 12.lipnja 2024.

⁴ https://investeu.europa.eu/investeu-programme/investeu-fund/investeu-indicators_en#financing-by-country Pristupljeno 12.lipnja 2024.

⁵ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en Pristupljeno 11.lipnja 2024.

stranim investitorima je da im je osigurano domaće ophođenje ukoliko se investiraju u Hrvatsku što znači da se u situaciji osnutka poduzeća u Hrvatskoj (sa sjedištem u Hrvatskoj) investitor smatra domaćim pravnim subjektom što pojednostavljuje brojne administrativne procese. Tada administrativni postupci mogu postati učinkovitiji i transparentniji. Prirast izravnih stranih ulaganja u sektor usluga pozitivno djeluje na kreditno tržište zemlje primateljice (Pečarić, Kusanović, Jakovac, 2021).

Kako bi pospješila transparentnost, Hrvatska je 2018. godine uvela porezne reforme. 2019., pojednostavljeno je čak 314 mjera s naglaskom na mjere na poreze, računovodstvo, postupke zapošljavanja stranaca, pojednostavljanje carinskih postupaka te općenito mogućnosti određenih e-dozvola. One jesu prikladne reforme no pitanje jest koliko se poštuju i funkcioniraju u realnim situacijama. Uzevši u obzir transparentnost, 2018. godine, više od 80% Hrvata izjavilo je da nemaju povjerenja u vlast (Vujanović, Stojčić, Hashi, 2021). Problem leži u pravnom i birokratskom sustavu na kojem su potrebne dodatne promjene kako bi uspješnost privlačenja investicija bilo efikasnije.

Iako je Hrvatska tranzicijska zemlja te izravne strane investicije od devedesetih rastu, Hrvatska i dalje nije uspješna po tom pitanju. Uvidom u strukturu stranih investicija jasno je da je ono nepovoljno zbog toga što strukturu čine uglavnom brownfield investicije dok greenfield zaostaju. Brownfield investicije potiču monopol te klasično preuzimanja tržišta ne ostavljajući prostor za daljnji rast i napredak dok su greenfield orijentirane ka inovacijama te širenju tržišta. Uz to, važno je napomenuti da je najveći udio bio kroz investiranje u već uspješne tvrtke kroz privatizaciju devedesetih, što spada u brownfield kategoriju, dok su greenfield investicije, koje imaju pozitivan utjecaj na ekonomiju Hrvatske to jest zemlje primateljice investicija, po strani to jest potpuno se ne iskorištavaju (Bublić, Pavičić, Rešetar: 2013).

2.5. Primjeri izravnih stranih investicija

Iako je Hrvatska prije Domovinskog rata bila uvjetovana odnosno ograničena, rat je pridonio dodatnim preprekama na ekonomskom području. Nakon 1995., Hrvatska je težila liberalizaciji financijskog računa i na ekonomskoj integraciji hrvatskog gospodarstva. Nakon tranzicije s planskog na tržišno gospodarstvo, Hrvatska se počela otvarati Zapadu, a time i međunarodnim tržištima. Autori Tican, Globan i Levaj u istraživanju su naglasili primjere stranih ulaganja to jest utjecajne strane korporacije koje su devedesetih investirali u Hrvatsku. 1996. godine značajna inozemna sredstva uložena su u Plivu i Zagrebačku banku. Tada su investicije bile koncentrirane u telekomunikacijskom i bankarskom sektoru, posebno kroz kapitalno ulaganje. 2001. Deutsche Telekom uložio je dodatna sredstva u Hrvatski telekom čime je stekao većinski udio i preuzeo monopol na hrvatskom tržištu u telekomunikacijskom sektoru. Jedna od najznačajnijih investicija bila je prodaja 25% INA-e mađarskom MOL-u (Tican, Globan, Levaj, 2021). 2004. došlo je do pada izravnih stranih investicija, 2005. je bila godina oporavka dok je 2006-a rezultirala skokovitim rastom. 2008. Hrvatska je zabilježila rekordnih 3,7 milijardi eura no financijska kriza je ostavila duboke posljedice zbog čega je oporavak trajao do 2012. Nakon 2008. godine, najviše jest zabilježeno 2014. godine, kada je ostvaren prihod od 2,3 milijarde eura. Hrvatska je u periodu od 2000. do 2019. godine privukla 36 milijardi dolara (Buterin, 2021). Uvođenjem eura, ulaskom u Schengenski prostor, u Hrvatskoj se eliminirao tečajni rizik što je doprinijelo Hrvatskoj. Osim u financijski sektor, investicije su počele pristizati i u informacijski i trgovinski. Zemlje iz kojih su pristigle najviše investicija u Hrvatsku jesu Nizozemska (investicije u Plivu i Heinekenovo preuzimanje Karlovačke pivovare), zatim Austrija, Italija (ulaganje u bankarski sektor), Njemačka (spomenuti Deutsche telekom) te Mađarska (kupnja INA-e), Luksemburg i Slovenija.

Uzevši u obzir podjelu prema županijama u Hrvatskoj, najviše investicija privlači grad Zagreb. Grad Zagreb je prema Hrvatskoj narodnoj banci, od 1993. do 2023. godine privukao 26.030 milijuna eura. Najveći udio investiran je u bankarski sektor, telekomunikacije te u poslovanje nekretninama. Nizozemska, Luksemburg, Austrija, Italija i Mađarska jedne su od zemalja koje su najviše investirale u grad Zagreb.

Splitsko-dalmatinska županija u istom je periodu privukla 3.131 milijuna eura. Najveći udio investiran je u vlasništva u poslovanje nekretninama, smještaja i smještajnog kapaciteta kao sfere turizma te u građevinu. Mađarska, Francuska, Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo te Bosna i Hercegovina, države su koje najviše investiraju u županiju.

1. Hrvatski telekom

Jedan od prvih i najvećih primjera izravnih stranih investicija jest privatizacija Hrvatskog Telekomu 1999. kada je Deutsche telekom od Republike Hrvatske kupio 35% dionica u vrijednosti od 85 milijuna američkih dolara. Druga faza istoga bila je 2001. godine Deutsche Telekom kupio dodatnih 16% za 500 milijuna eura čime je stekao 51% vlasništva Hrvatskog Telekomu.

2. INA-MOL

Jedna u nizu najvećih privatizacija jest prodaja Ine mađarskom MOL-u. U periodu od 2002 do 2011. godine MOL je postao najveći dioničar INE s 49.08% udjela vlasti dok je Republika Hrvatska postala drugi najveći s 44.84% udjela. Navedeno je omogućeno zakonom iz 2002. kada je Hrvatski sabor donio Zakon o privatizaciji INE čiji je i glavni cilj bio smanjiti udio vlasništva Hrvatske u INI. Zakon je podržala i Europska komisija s ciljem ulaska Hrvatske u EU, no Zakon je predložio Međunarodni monetarni fond (MMF) kako bi se ostvarila financijska pomoć Fonda⁶.

⁶ <https://molincroatia.com/mols-investment-in-ina/mols-acquisition-of-ina-shares> Pristupljeno 12. lipnja 2024.

3. Zagrebačka banka

Zagrebačka banka prodana je europskom UniCreditu 2002. godine za 1 milijardu eura, ono je bio dio šireg procesa privatizacije bankarskog sektora u Hrvatskoj.⁷ Najviše i jest u posjedu stranog vlasništva bankarski sektor, uz telekomunikacijski. Kupljena je i Erste banka.

4. Pliva

Hrvatski farmaceutski div Pliva prodana je 2006. godine za oko 2.5 milijardi dolara za Barr Pharmaceuticals koji je 2008. godine postao dio Teva Pharmaceuticals čime je Pliva danas dio Teve. Uz to da je Pliva jedna od najvećih farmaceutskih kompanija u jugoistočnoj Europi, također je i jedna od najvećih izvoznika u Hrvatskoj. Najveći izvoznik uz Europu, jesu Sjedinjene Američke Države. S već prijašnjim velikim ulaganjem Plive u proizvodnju i razvoj, logičan slijed i je bio prodaja Tevi kao vodeće svjetske farmaceutske kompanije.

5. Energetika

U vjetroelektranu Jelinak u blizini Splita 2013. investirala je španjolska kompanija Acciona Energia 45 milijuna eura, čije su investicije u vjetroelektrane kasnije i rasle⁸. Zbog navedene investicije Hrvatska je danas razvijena u pogledu obnovljivih izvora energije.

⁷ <https://www.zaba.hr/home/o-nama/o-nama/struktura> Pristupljeno 13. lipnja 2024.

⁸ [Acciona energija ulaže u dva dalmatinska vjetroparka](#) Pristupljeno 02. srpnja 2024.

2.6. Utjecaj kriza na izravne strane investicije

Pojava krize na nacionalnoj ili svjetskoj razini utječe na sve sfere javnog i privatnog života. Od osamostaljenja Hrvatske, detektirane su dvije snažne krize koje su posebno pogodile i političku, ali i ekonomsku sferu. Svjetska financijska kriza 2008. godine te COVID kriza koja je Hrvatsku pogodila 2020. godine te su posljedice bile neizostavne s obzirom na prekid rada više djelatnosti.

Kriza 2008. utjecala je na svjetsku ekonomiju te Hrvatska nije izuzetak. Padom životnog standarda i kupovne moći, privlačnost Hrvatske kao zemlje u koju se može investirati izrazito se smanjila. Globalna financijska kriza rezultirala je smanjenjem izravnih stranih ulaganja od 2007. do 2009., no situacija je bila slična i u Hrvatskoj i na svjetskim financijskim tržištima (Tican, Globan, Levaj, 2021). Oporavak ekonomskog sustava Hrvatske trajao je dugi niz godina nakon krize no izravne strane investicije svoj oporavak bilježe do 2012. kada se stopa ponovo stabilizirala. Ekonomska kriza 2008. godine utjecala je na brojne sfere, pa tako i na investicijske. Opća nestabilna situacija pridonijela je neplodnom tlu investicijske klime i nepovjerenju posebno stranih investitora u nepoznatu destinaciju. Vidljiva je negativna korelacija između krize 2008. i izravnih stranih investicija i njihov oporavak, posebno u pogledu modela gospodarskog rasta Istočne Europe (Derado, 2013). Nakon uvida u posljedice krize, jasno je da se Hrvatska trebala osloniti na veličinu tržišta, prvenstveno misleći na slobodan pristup tržištu Europske unije, te na makroekonomsku održivost, a samim time i na faktore održivosti kao što su tečaj i korporativni porezi i produktivnost (Derado, 2013). Kriza 2008. godine rezultirala je visokom stopom inflacije što se očitovalo kroz rast cijena energije i hrane dok je razina zaposlenih padala. Tek se 2013. godine razina inflacije usporila. Priljevi izravnih stranih investicija u promatranom kriznom razdoblju bio je niži upravo za inflacijsku stopu što je jasno jer se investitorima nije u tom trenutku isplatilo ulagati novac kojem je momentalno padala vrijednost (Škare, Dąbrowska, Cvek, 2020).

U tekstu autora Buterina, dokazano je da nestabilnosti kao što je i COVID kriza, iako negativno utječu na brojne sfere u državi, ukoliko ista iskoristi situaciju može dovesti do razvoja i institucionalnih promjena, time i do lakšeg oporavka, ali i gospodarskog rasta. U periodu krize, Hrvatska je trebala iskoristiti situaciju za repozicioniranje na međunarodnoj sceni, a ne nastaviti političku stagnaciju. S druge strane, ukoliko se situacija krize ne iskoristi i ne dođe do hitne

reformne institucija, može doći do smanjenja potrošnje što rezultira rastom nezaposlenosti i povećanjem javnog duga (Buterin, 2021). Također bitno je istaknuti da je u trenutku COVID krize, Hrvatska predsjedala Vijećem Europe kada je kvalitetno reagirala na samu pojavu krize no posljedice su snažne zbog toga što nije pravodobno upravljano svim faktorima krize.

S obzirom na dosadašnje iskustvo, kao jedna od posljedica COVID krize očekuju se rigorozne kreditne politike što također ostavlja negativan učinak na inozemne investicije (Vujanović, Stojčić, Hashi, 2021). Kreditne politike imaju utjecaj na strana ulaganja te brojni autori pretpostavljaju da će Hrvatska s ciljem oporavka, nametnuti rigorozne kreditne politike no da će odluka također negativno utjecati na investicije.

3. Zaključak

Od neovisnosti Hrvatske, prošlo je više od trideset godina koje su obilježene prvenstveno ratnim godinama, zatim postratnim tranzicijskim periodom, nakon čega je financijska kriza doprinijela općoj nestabilnosti, zatim je Hrvatsku obilježio ulazak u Europsku uniju 2013. i nekoliko godina stabilnosti, a na posljertku i COVID kriza. Iako je period od trideset godina obilježen brojnim nestabilnostima, Hrvatska je uspjela privući znatan broj stranih ulaganja što potvrđuje da Hrvatska od 1990-ih bilježi stabilan rast izravnih stranih investicija.⁹ (UNCTADSTAT, 2021). No stabilan rast ne znači da određena država ima uspješnu investicijsku klimu. Investicijske politike Republike Hrvatske moraju biti kvalitetnije čemu je dovoljan dokaz da Hrvatska nema jedinstvenu strategiju kojom bi se vodila kad je riječ o privlačenju stranih izravnih investicija. Prvenstveno, Hrvatska mora pojednostaviti administrativan proces i smanjiti korupcije kao najnegativnije konotacije koja se veže uz Hrvatsku.

Hrvatska mora iskoristiti i prirodne resurse kao što je na primjer bogatstvo pitkom vodom što potpuno uzimamo zdravo za gotovo, ali i istaknuti i korporacije koje imaju velik potencijal za napredak u tehnološkom smjeru. Hrvatska, po uzoru na zapadne države, mora investirati u razvoj svojih korporacija no važno je i istaknuti sve prednosti kako bi se realizirali brojni projekti čime bi se Hrvatska razvila što bi rezultiralo stabilizacijom i društvenim i ekonomskim prosperitetom.

Važno je istaknuti i socijalnu odgovornost investitora, koji ulaganjem u određen sektor, na primjer turizam, zanemaruju socijalnu odgovornost zbog osobnog profita. Postoji brojni primjeri okupiranja obala te bespravne gradnje koja često kasno bude zaustavljena. Ono rezultira zaustavljanjem projekta usred radova što ostavlja prirodan resurs uništen, a projekt ne izveden do

⁹ <https://unctadstat.unctad.org/countryprofile/generalprofile/en-gb/191/index.html> Pristupljeno 5. lipnja 2024.

kraja što također nije optimalno. Svjetska pažnja i gospodarstvo usmjereno je k ekološki osviještenim procesima u svakom području gospodarstva, pa tako i kroz brojne kompanije koje primaju investicije iz inozemstva. Svaki projekt i ulaganje mora biti održivo s ciljem dugoročnog profita i zaštite okoliša.

Uzevši u obzir period od 1992. do 2013., izravne strane investicije u Hrvatskoj jesu ulaganja putem procesa privatizacije. Nakon 2013., s obzirom da su do tad najveće kompanije privatizirane to jest kupljene, vidljiva su nedovoljna kretanja izravnih stranih investicija. Od ulaska u Europsku uniju, FDI jesu rasle osim u godinama krize kao što je 2014., godina nakon petogodišnje recesije, te 2020. godina COVID krize kada je svjetska ekonomija gotovo stala. Iako jest vidljiv rast, nikada nisu dosegnute prijašnje godine odnosno godine prije ulaska u EU kada su privatizirane najveće kompanije čime je i vrijednost FDI bila najviša. Nakon 2013., Hrvatska nije dovoljno ulagala u obrazovanje, znanost i tehnološki napredne kompanije zbog čega i nije zanimljiva stranim investitorima. Zbog navedenog, mnoštvo stranih investitora, Hrvatsku i dalje doživljavaju kao državu usmjerenu isključivo k turizmu te državu jeftine radne snage što nije pogodno za daljnje investicije. Krucijalno jest da se Hrvatska okrene k razvoju naprednih tehnologija čime bi se potaknuli strani investitori na investicije visokih vrijednosti, što bi otvorilo brojna vrata visokoobrazovanoj populaciji Hrvatske.

Uzevši u obzir prvobitnu hipotezu da se Hrvatska razvila od 2013. godine, imajući u vidu kontekst u kojem su strana ulaganja odvijala ranije, smatram da vrijednost investicija nakon 2013. godine nisu zadovoljavajuće. Analiza i rezultati su pokazali da iako izravne strane investicije bilježe stabilan rast, hipoteza jest potvrđena to jest izravna strana ulaganja u Hrvatsku od 2013. nisu zadovoljavajuća te nisu na razini perioda prije 2013. godine. Od 1992. do 2013. najveće kompanije jesu kupljene od strane stranih investitora, što je od 2013. itekako vidljivo. Nedostatak daljnjih inovacija, neučinkovitost iskorištavanja programa i fondova ne ide u prilog nastaloj situaciji. Strana ulaganja i dalje nisu na razini ostalih tranzicijskih zemalja koje uspješnije privlače strana ulaganja. Prepreke u birokratskim procesima, slaba infrastruktura, a samim time i nepovoljna investicijska klima, ograničili su kapacitet i mogućnosti države. Potrebno je iskoristiti geostrateški položaj Hrvatske, koji je povoljan s obzirom na blizinu i zapadne Europe, Europske unije, pa tako i istočne i jugoistočne Europe. Zona je ključna jer se nalazi posrijedi globalnim trgovinskim

rutama što ju čini važnom za sve aspekte logistike, transporta i trgovine. Uz navedeni turistički aspekt, također Hrvatska zbog svog geostrateškog položaja može privući dodatne investicije zbog blizine velikih tržišta kao što su Italija i Mađarska, s kojim ima direktan kontakt, te Njemačka i Austrija. Navedeno se najučinkovitije može riješiti uz povećanje transparentnosti, aktivnog privlačenja investitora raznim programima pozitivne klime u državi, s čime bi se i investicijska klima poboljšala. Uz geostrateški položaj, važan je i politički kojim Hrvatska uspješno upravlja, posebno od ulaska u EU. Pozicija pruža Hrvatskoj mogućnosti za brojne međunarodne suradnje koje posljedično otvaraju vrata i ekonomskom prosperitetu.

Hrvatska kao sigurna zemlja s bogatim prirodnim resursima, i s velikim dio visokoobrazovanog stanovništva motiviranog za daljni razvoj i stjecanje znanja ima i potencijal za razvoj gospodarstva te privlačenja izravnih stranih investicija. Time je omogućen održivi razvoj zemlje, spriječio bi se trend odlaska obrazovanih mladih u inozemstvo te bi se stvorilo pozitivno ekonomsko okruženje u kojemu je zagarantiran prosperitet i repositioniranje na svjetskoj političkoj sceni. S ciljem ekonomskog i političkog prosperiteta, potrebna je konkretna strategija ili vizija koja će doprinijeti ne samo pozitivnoj investicijskoj klimi već i rastu BDP-a te podizanju životnog standarda cijelog stanovništva.

3.1. Popis literature

Arčabić, Vladimir, Tomislav Globan i Irena Raguž (2013). "The relationship between the stock market and foreign direct investment in Croatia: evidence from VAR and cointegration analysis." *Financial theory and practice* 37, br. 1, 109-126.

Bezić, Heri i Petra Karanikić. "Technology transfer, FDI and economic growth in the EU transition countries and the Republic of Croatia." *Ekonomika misao i praksa* 23, br. 2, 463-482.

Bilas, Vlatka (2019). "Foreign direct investment and economic growth relationship in Croatia." *UTMS Journal of Economics* 10, br 2.

Buterin, Vesna (2021). "Institutional environment and FDI in the context of the COVID-19 pandemic – Case of the Republic of Croatia." *Oeconomica Jadertina* 11, br. 1, 51-64.

Buterin, Denis i Marija Blečić (2013). "Učinci izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku." *Zbornik Veleučilišta u Rijeci* 1, br. 1, 133-149.

Derado, Dražen (2013). . "Determinants of FDI in transition countries and estimation of the potential level of Croatian FDI." *Financial theory and practice* 37, br. 3, 227-258.

Ivanović, Igor (2015). "Impact of Foreign Direct Investment (FDI) on domestic investment in Republic of Croatia." *Review of Innovation and Competitiveness* 1, br. 1, 137-160.

Ivanović, Zoran, Baresa, Suzana i Bogdan, Siniša (2011). "Influence of FDI on tourism in Croatia." *UTMS journal of economics* 2, br. 1, 21-28.

Jurčić, Ljubo, Franc, Sanja i Barišić, Antea (2020). Impact of Institutional Quality on Foreign Direct Investment Inflow: Evidence from Croatia. *Business Systems Research*, br. 1, 44-58.

OECD (2019), "OECD Investment Policy Reviews: Croatia 2019, OECD Investment Policy Reviews" *OECD Publishing, Paris*.

Pečarić, Mario, Kusanović, Tino i Jakovac, Pavle. (2021). "The determinants of FDI sectoral structure in the Central and East European EU countries". *Economies* 9, br. 2, 66.

Perić, Jože i Radić Nikšić, Maja (2015.) "Tourism productivity and tourism FDI in Croatia." *Mediterranean Journal of Social Sciences* 6, br: 5, 425- 433.

Perić, Jože i Radić Nikšić, Maja (2016.) "FDI-led tourism growth hypothesis: Empirical evidence from Croatian tourism." *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation* 7, br: 3, 168-

175.

Sohinger, Jasminka, i Horvatin, Darko (2005).. "Foreign direct investment and competitiveness in transition economies: the case of Croatia." *International Journal of Entrepreneurship and Small Business* 2, br. 3, 266-282.

Škare, Marinko, Franc-Dąbrowska, Justyna i Cvek, Dajana (2020.) "Cointegration analysis and VECM of FDI, employment, export and GDP in Croatia (2002-2017) with particular reference to the global crisis and poor macroeconomic governance." *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy* 15, br: 4,.761-783.

Tica, Josip, Globan, Tomislav i Levaj, Marin (2021). "FDI (Foreign Direct Investment) in Croatia, FDI post-Yugoslavia." *The Springer*, 51-79.

Toš Bubić, Tajana, Pavičić, Nikolina i Rešetar, Zlatko (2013.) "FDI and economic growth in Croatia according to economic theory." *Dubrovnik International Economic Meeting* 1, br: 1, 0-0.

Vujanović, Nina, Stojčić, Nebojša. i Hashi Iraj (2021). "FDI spillovers and firm productivity during crisis: Empirical evidence from transition economies." *Economic systems. Science direct*, br. 2.

Internetske stranice:

Energetika.com (2024). Acciona energija ulaže u dva dalmatinska vjetrovarka. [Acciona energija ulaže u dva dalmatinska vjetrovarka](#) Pristupljeno 15. svibnja 2024.

Europska komisija (2024). Horizon Europe. [Horizon Europe - European Commission](#) Pristupljeno 15. svibnja 2024.

Europski parlament (2024). Europski fond za regionalni razvoj (EFRR). [Europski fond za regionalni razvoj \(EFRR\) | Informativni članci o Europskoj uniji](#) Pristupljeno 15. svibnja 2024.

Europski parlament (2024). Slobodno kretanje robe. [Slobodno kretanje robe | Informativni članci o Europskoj uniji | Europski parlament](#) Pristupljeno 15. svibnja 2024.

Hrvatska narodna banka (2024). Inozemna izravna ulaganja. [Inozemna izravna ulaganja](#) Pristupljeno 14. svibnja 2024.

Invest EU (2024). Investment EU indicators. https://investeu.europa.eu/investeu-programme/investeu-fund/investeu-indicators_en#financing-by-country Pristupljeno 15. svibnja 2024.

Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (2024). Otvoreni podaci Ministarstva turizma i sporta Republike Hrvatske. <https://mint.gov.hr> Pristupljeno 14. svibnja 2024.

Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture (2005). Sažeci ugovora o prodaji HT-a dostupni javnosti. [Sažeci ugovora o prodaji HT-a dostupni javnosti](#) Pristupljeno 15. svibnja 2024.

MolGroup (2024). Mol's investments in INA. [MOL's acquisition of INA shares](#) Pristupljeno 15. svibnja 2024.

United Nations Conference on Trade and Development (2024). General profile: Croatia. <https://unctadstat.unctad.org/countryprofile/generalprofile/en-gb/191/index.html> Pristupljeno 14. svibnja 2024.

Zagrebačka banka (2024). Struktura. [Struktura Banke i Grupe - Zagrebačka banka](#) Pristupljeno 15. svibnja 2024.

Sažetak

Diplomski rad bavi se izravnim stranim investicijama u Hrvatskoj od stjecanja neovisnosti. Rad nastoji objasniti sustav stranih investicija, proces privlačenja, administrativnih postupaka te na koji je način Hrvatska od osamostaljenja iskoristila svoje mogućnosti kako bi u što većoj mjeri uspjela privući inozemne investicije. Rad opisuje i utjecaj kriza na investicije. Investicije su ključne za istraživanje jer mogu doprinijeti gospodarskom rastu i prosperitetu. Istraživanje se bavi mjerenjem uspješnosti privlačenja izravnih stranih investicija u Hrvatsku kao jednim od ključnih faktora modernizacije i razvoja zemlje. Kroz deskriptivnu analizu, te studiju slučaja, istraživačkim se radom nastoji popuniti praznina u literaturi uzevši u obzir istraživano razdoblje od 2013. godine to jest godine ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Uz sekundarne izvore i statističke podatke. Istraživačko pitanje jest je li Hrvatska uspješna u privlačenju izravnih stranih investicija od ulaska u Europsku uniju?

Ključne riječi: izravne strane investicije, Hrvatska, gospodarski rast, Europska unija

Summary

The thesis is analyzing foreign direct investments in Croatia since independence. Thesis tries to explain the system of foreign investments, the process of attraction of it, administrative procedures and how Croatia has used its opportunities since independence in order to attract foreign investments as much as possible. The thesis also describes the impact of crises on investments. Investments are key to research because they can contribute to economic growth and prosperity. In the research there are pointed out impacts of measuring the success of attracting foreign direct investment to Croatia as one of the key factors in the country's modernization and development. Through a descriptive analysis and a case study, the research tries to fill the gaps in the literature, taking into account the researched period from 2013, that is, the year of Croatia's accession into the European Union. All with secondary sources and statistical data. The research question is whether Croatia has been successful in attracting foreign direct investment since joining the European Union.

Key words: Foreign Direct Investments, Croatia, economic growth, European union